

Ο Φώτης Κόντογλου ενώ ζωγραφίζει μία από τις αίθουσες του Δημαρχείου Αθηνών. Φωτογραφία του 1936

«Ο Κόντογλου ζωγράφιζε γράφοντας και έγραφε ζωγραφίζοντας»

«ΤΡΕΧΟΥΝΕ από δω κι από κει. Όλοι βιάζονται.. Δοξάζω το Θεό άμα δω κανέναν να πορεύεται ήσυχα, χωρίς να βιάζεται...» έγραψε ο Κόντογλου στο «Ευλογημένο καταφύγιο».

Σήμερα, στην κατ' εσχολήν εποχή της βιασύνης και του στιγμιαίου, τα λόγια αυτά ηχούν μάλλον παράτετρα για την πλειονότητα των συμπολιτών μας. Τι κι αν κάποιοι «ειδικοί περί τας τέχνας» και τις δημόσιες σχέσεις έχουν βαλθεί να μας θυμίζουν την επικαιρότητα του Κόντογλου;

Τι κι αν θιασώτες του εφήμερου ή των εφημερίδων οργανώνουν αφιερώματα προς τιμήν του;

Ο Φώτης Κόντογλου αν είναι επίκαιρος είναι γι' αυτούς που δεν μίλησαν ακόμη ή έστω για όσους συνειδητά επέλεξαν τη σιωπή. Ως άμυνα απέναντι στον εκχυδαϊσμό και στην ευτέλεια του λόγου.

Με αυτές τις σκόρπιες ιδέες, και όχι γιατί θελήσαμε και μεις ένα «αφιέρωμα», τολμήσαμε τη σημερινή μικρή αναφορά στον μεγάλο δάσκαλο. Αρχική μας σκέψη ν' απευθυνθούμε στους «εξ αίματος» οικειούς του, οι οποίοι - αν μη τι άλλο - θα μας περιέγραφαν την εικόνα του λιγότερο απαστασιοποιημένου από τη στεγνή αναφορά του τεχνοκράτη τεχνοκράτη.

Μιλήσαμε λοιπόν με την κό-

Μια συζήτηση με την κόρη του και τον γαμπρό του.

ρη του Δέσπω Κόντογλου και τον σύζυγό της Γιάννη Μαρτίνο.

Η συζήτηση δεν είναι δυνατόν να μεταφερθεί αυτούσια στο χαρτί, ο απόηχός της όμως είναι πως η ευπρέπεια ή σεμνότητα και η απλή σκέψη - κατεξοχήν γνωρίσματα του Κόντογλου - «κληρονομήθηκαν» και στους δύο αυτούς ανθρώπους.

Ένα δεύτερο συμπέρασμα είναι πως η εποχή μας δεν μπορεί να αποτελεσει ευαίσθητο δέκτη των γόνιμων μηνυμάτων του, γιατί η «ρότα» της έχει άλλες στοχεύσεις και αλλότριους σκοπούς...

Σκοπός της ζωής του Κόντογλου, θα μας πει η Δέσπω, ήταν η επιστροφή της βυζαντινής τέχνης στις εκκλησίες. Από τότε που πήγε στο Άγιον Όρος, αλλά και μετά την παραμονή του στο Παρίσι. Εκεί ξύπνησε μέσα του ο πόθος για την βυζαντινή τέχνη. Εκεί είδε όλες τις τάσεις, όλες τις εκδόσεις και το ενδιαφέρον για το Βυζάντιο. Το έφερε βαρέως ότι αυτό το ενδιαφέρον δεν άγγιξε τους συμπατριώτες του, ούτε την επίσημη πολιτεία.

Τον ίδιο πόθο που είχε για την ζωγραφική (κοσμική και αγιογραφία) τον είχε και για το γράψιμο.

Δεν θυμάμαι ποιος είπε - θα συνεχίσει ο Γιάννης Μαρτίνος - ότι ο Κόντογλου έγραφε ζωγραφίζοντας και ζωγράφιζε γράφοντας.

Δεν γίνεται να τον περιορίσει ή να τον απομονώσει κανείς σε ένα από τα θέματα αυτά. Τον έζησα 20 χρόνια, είχαμε ένα μεγάλο σύνδεσμο, τον θυμάμαι συνεχώς μέρα - νύχτα, γιορτές, σχολές και καθημερινές είτε να γράφει είτε να ζωγραφίζει.

Προσπάθησε και με τα δυο (γραφή, ζωγραφική) να μας ξαναγεμίσει με το αίσθημα του ελληνισμού και της παράδοσης.

Ρωτήσαμε αν ήταν φανατικός ή μεροληπτικός έστω με τον ελληνικό πολιτισμό ή αν αναγνώριζε ισάξια βαρύτητα και στους άλλους πολιτισμούς.

Αν θυμάμαι καλά - θα συνεχίσει η Δέσπω - ο Ευνόπουλος είπε ότι ο Κόντογλου ήλθε σε μια εποχή που όλα στην Ελλάδα ήταν δυτικά. Οι μόδες, τα φερσίματα, ο τρόπος ζωής, η πεζογραφία, η λογοτεχνία. Μέσα μας δεν πιστεύαμε σε τίποτα το ελληνικό. Όταν ξεκίνησε ήταν ο μόνος που ήθελε να εμφυσήσει την ιδέα ότι, καλά είναι και τα «ευρωπαϊκά», αλλά οι βασικές ιδέες ήταν και είναι δικές μας.

Θυμάμαι τον αγώνα που

έκανε για να βγάλουν οι εκκλησίες τα δυτικά πρότυπα. Έφτασε να δουλεύει για πενταροδεκάρες για να του επιτρέπουν να κάνει μια ζωγραφική βυζαντινή.

Όλα αυτά επ' ουδενί δεν σημαίνουν - ακόμη και αν η «συμπεριφορά» του κάπου ήταν «υπερβολική» - ως ο Φ. Κόντογλου ήταν φανατικός ή μεροληπτικός. Ήταν πάνω απ' όλα ένας οικουμενικός καλλιτέχνης.

Πολλοί προσπάθησαν - θα συνεχίσει ο Γ. Μαρτίνος - πούνε ότι ο Κόντογλου ή άνθρωπος της εκκλησίας. γάλο λάθος! Την είχε και ριάσει οκ ολίγες φορές.

Ήταν ένας πολιτικοποιήτος άνθρωπος, ένας άνθρωπος της ορθής πίστης, όμως της εκκλησίας.

Είχε μέσα του πράγματι πιο σύνθετα από τις απλοστεντικές εξηγήσεις και ιδιοτητες που τον φορτώνουμε.

Είχε έναν πλούτο, που σ' όλη του τη ζωή αγωνιούσε να μας τον μεταδώσει.

Όσοι τον γνώρισαν, αναγνωρίζουν πως η στοχαστική ευαισθησία του και η σεμνότητά του δεν βρίσκονται σε πολλούς Έλληνες δημιουργούς, τότε ή σήμερα.

Επιμέλεια: ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ Ν. ΠΑΡΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ